

निवर्तिन्, wie MBh. 3,16913 gelesen wird. Vgl. एकदेश°, पार्श्व°.

विवर्तन् (2. वि + व°) n. *Abweg*: राजानं सज्जमानं विवर्तन् Kām. Nīris. 5, 52.

विवर्धन् (von 1. वर्ध् simpl. und caus. mit वि) 1) adj. (f. स्त्री und ई) *vermehrend, verstärkend, fördernd*; das obj. a) im gen.: यूथस्य (वृषभ) Vān. Bṛh. S. 61, 17. आयुःश्रीबलकीर्तिनाम् Bṛh. P. 4, 14, 14. प्रुचाम् 7, 2, 33. — b) im comp. vorangehend: यमराष्ट्र° (संग्राम) MBh. 9, 533. मक्षशीराधालविवर्धने (= वर्धन् n. = हेर्न n. Nīlak.) रणो 4, 1689. ऐल-वंश° 1, 3753. 13, 248. HARIV. 102. R. GORR. 1, 40, 8. 7, 29, 38. Bṛh. P. 4, 27, 8. भोज° *das Geschlecht Bhōg'a's vermehrend* so v. a. *zum Geschlecht Bh. gehörig* (विवर्धन् = हेर्न n. Nīlak.) HARIV. 4323. मित्र° MBh. 13, 2974. दारपुत्रपौत्र° Verz. d. Oxf. H. 20, a, No. 65, Cl. 13. बीज° R. 3, 49, 44. कफमेदा° Suṣr. 4, 177, 4. 178, 4. 196, 15. 205, 5. मोक्षाल° (f. ई) MBh. 12, 12430. बुद्धि° M. 1, 106. आयुःसत्त्वबलरोगयमुखप्रीति° Bṛh. 17, 8. MBh. 1, 335. 3, 88. 2302. 2334. 11064 (f. ई). HARIV. 9861. R. 1, 9, 18 (f. स्त्री). R. GORR. 1, 5, Einl. 3. 2, 95, 16. 3, 79, 9. 5, 31, 28. 7, 26, 7 (°विवर्ध-नम् adv.). Kām. Nīris. 14, 36. Bṛh. P. 7, 14, 24. 10, 86, 41. 12, 7, 25. Verz. d. Oxf. H. 33, a, 7. 262, b, 1. Pāṇīn. 4, 3, 174. — 2) m. N. pr. eines Kriegers MBh. 2, 116. — 3) n. *Wachstum, Zunahme, das Gedeihen*: तत्र-स्य MBh. 1, 7511. स्वपत्नस्य 7512. नृणामायुर्विवर्धनम् R. 7, 74, 33. षठरा-मि° Verz. d. Oxf. H. 237, a, No. 568, Z. 11. प्रीति° Spr. 1217, v. 1. — Vgl. धर्म°, ब्रह्म°

विवर्धनीय (vom caus. von 1. वर्ध् mit वि) adj. *zu vermehren, zu fördern*: श्रुतिः Pāṇīn. ed. ofn. 3, 16. गुण Spr. (II) 1581, v. 1.

विवर्धयिषु (vom desid. des caus. von 1. वर्ध्) adj. *zu vermehren beabsichtigend*: व्रजाः HARIV. 131. 135. Bṛh. P. 6, 4, 7. द्वैषोर्महिमानम् MBh. 10, 299.

विवर्धिन् adj. am Ende eines comp. = विवर्धन्. यमराष्ट्र° MBh. 6, 4717. वित्त° M. 8, 140. शोक° MBh. 1, 965. आयुर्वि° 3, 16952. मक्षभय° 4, 2016. चन्द्रदित्य° so v. a. *ihren Glanz vermehrend* 6, 808. प्रीति° 15, 517. R. 2, 63, 13. KATHAS. 13, 53. Pāṇīn. 2, 8, 8. 10. Ueberall fem. und am Ende eines Cīloka, die v. 1. hat hier und da विवर्धनी.

विवर्मन् (2. वि + व°) adj. *des Harnisches beraubt, keinen Harnisch habend* MBh. 3, 2061. 6, 32. 7, 1386. विवर्मध्वजवित्त (so die ed. Bomb.) *des Harnisches, des Banners und des Lebens beraubt* 8, 876. विवर्मायु-धवाहनाः (so die ed. Bomb.) 1254.

विवर्षणा (von वर्ष् mit वि) n. *das Regnen, von der weiblichen Brust so v. a. reichliches Fliessen der Milch*: सप्रस्रवस्तन° Pāṇīn. 3, 5, 18.

विवर्षिषु (vom desid. von वर्ष्) adj. *zu regnen im Begriff stehend*: मेघ R. 6, 37, 68.

विवर्त्त adj. VS. 14, 9.

विवर्त्ति (2. वि + वर्त्ति) adj. *unverhüllt, bloss* RV. 10, 99, 5.

विवश (2. वि + 1. वश) 1) adj. (f. स्त्री) *keinen eigenen Willen habend, seiner nicht mächtig, sich willenlos bei Etwas verhaltend, nicht aus eigenem Antriebe handelnd, ungern oder unwillkürlich Etwas thwend*: पशैर्बध्यते वारुणैर्मृशम् । विवशः M. 8, 82. स वशे (so die ed. Bomb.) वि-वशो राजा परेषामय वतते MBh. 4, 550. 7, 1559. 8, 4327 (mit der ed. Bomb. विवश st. विरस zu lesen). 13, 35 (विवश mit der ed. Bomb. zu VI. Theil.

lesen). HARIV. 8765. R. 2, 76, 22. R. GORR. 2, 83, 42. 92, 24. 3, 55, 51. 61, 5. 64, 7. 5, 33, 42. 6, 103, 7. RAGH. 8, 11. KUMĀRAS. 4, 1. Spr. 2346 (II). सोद्योगं नरमायाति विवशाः सर्वसंपदः 1585. KATHAS. 23, 13. 28, 70. 32, 54. 37, 74. 40, 88. 42, 94. 84, 49. RĀGA-TAR. 2, 38. 6, 51. Bṛh. P. 1, 1, 14. 3, 9, 15. 5, 1, 11. 13, 18. 24, 20. 6, 1, 9. 2, 7. 12, 8. 8, 2, 30. 11, 10, 17. कुर्वन्ति कस्य न मनो विवशम् Spr. (II) 1456. RĀGA-TAR. 2, 82. 8, 721. 1039. in comp. mit dem, was den Willen lähmt: क्लेश° Spr. 2744. स्मरविश° KATHAS. 37, 205. 43, 80. RĀGA-TAR. 6, 78. 8, 1216. 1394. श्रौत्वाप्यविव-शामीलितलोचनं unwillkürlich Bṛh. P. 5, 17, 2. श्र° MAITRAJUP. 6, 25. Nach den Lexicographen = श्रिष्टुष्टुधो AK. 3, 1, 44. H. 438. MED. c. 28. = श्रिष्टुष्टुमति H. an. 3, 727. = श्रवण्यात्मन् H. an. MED. = वश und विवहल TRIK. 3, 3, 431. — 2) m. Bez. der Vaiçja in Plaksha-advipa VP. (2te Aufl.) 2, 193, N. 3. nach anderen Lesarten विविश, वि-विश, विवश, विवास.

विवशता (von विवश) f. *Willenlosigkeit, das Nichtherrsein über sich selbst*: नीता भूतैरिव विवशताम् RĀGA-TAR. 8, 1614.

विवशीकर (विवश + 1. कर) Jmd willenlos machen: स्मरेण कृता KATHAS. 122, 86. तिर्यक्त्वविवशीकृत 68, 47. 72, 4. RĀGA-TAR. 3, 38. विव-शीकृत von einem Wagen wohl so v. a. *in seinen Bewegungen gehemmt* MBh. 6, 1890 (fehlt in der ed. Bomb.).

विवस् n. angeblich so v. a. धन SĀ. zu RV. 1, 187, 7.

विवसन (2. वि + 1. वसन) 1) adj. (f. स्त्री) *unbekleidet, nackt* MBh. 9, 256. Spr. 4462. MĀRK. P. 8, 154. ÇATR. 10, 182. — 2) m. ein (*nackt einhergehender*) Ġaina SARVADARÇANAS. 24, 18. COLEBR. Misc. Ess. I, 380.

विवस्त्र (2. वि + व°) adj. (f. स्त्री) *unbekleidet, nackt* MBh. 2, 2230. 3, 2323. VĀRĀH. Bṛh. S. 86, 30. KATHAS. 19, 21. 20, 110. 29, 85. Bṛh. P. 8, 12, 26. 9, 14, 30. 10, 10, 6. 22, 19. MĀRK. P. 33, 34. VET. in LĀ. (III) 11, 5.

विवस्त्रता (von विवस्त्र) f. *Nacktheit* MBh. 2, 2286. Kām. Nīris. 14, 59.

विवस्वन् (von 2. वस् mit वि) adj. so v. a. *विवस्वत्*. अग्निमिधे विव-स्वमिः (instr. pl. im Sinne eines adv.) Agni entzünde ich, so dass es aufleuchtet, RV. 8, 91, 22. n. etwa *das Aufleuchtende, zuerst vom Licht Bestrahlte* d. h. *Gipfel*: यद्दे पितृ अज्ञांस्विवस्व पर्वतानाम् 1, 187, 8. Vielleicht ist die Stelle verdorben, nach SĀ. als gen. pl. zu fassen.

विवस्वत् und विवस्वत् (wie eben) 1) adj. *aufleuchtend, in's Licht tretend, Helle verbreitend, morgendlich*: विवस्वदुषसिञ्चित्रं रायः RV. 1, 44, 1. चतस्र 96, 2. Ushas 3, 30, 18. Agni 7, 9, 3. सदेने विवस्वतः so v. a. *am Feueraltar* 1, 53, 1. 3, 34, 7. 51, 3. 10, 12, 7. 75, 1. — 1, 139, 1. VS. 22, 30. KĀṬH. 33, 10 bei WEBER, Nax. 2, 330. — 2) m. N. des Gottes des aufgehenden Tageslichts, der Morgensonne; in den BRAHMAṆA, VS. 8, 5 und im Epos u. s. w. Āditja genannt; später ein Name der Sonne (AK. 1, 1, 2, 30. 3, 4, 11. 60. H. 96. an. 3, 296. MED. t. 210. HALĀ. 1, 35). यमः पुरो ऽवरो विवस्वान् AV. 18, 2, 32. भुवो विवस्वान्वाततान् ebend. विवस्वानो अमेयं कृणोतु 3, 61. अमृतत्वे देधातु 62. मा नो कृतिर्विवस्वतः पुरा नु जग्मो वधीत् RV. 8, 56, 20. neben Varuṇa 10, 63, 6. AV. 11, 6, 2. Sohn der Aditi TBa. 1, 1, 9, 3. Pāṇīn. Ba. 24, 12, 4. die Götter heissen जनिम विवस्वतः RV. 10, 63, 1. यस्य योगे (des Wagens der Agvin) दु-कृता ज्ञापते दिव उभे अह्नो सुदिने विवस्वतः 39, 12. स शैवधि नि द-धिषे विवस्वति 2, 13, 6. आ विवस्वत् रुद्रः कोशमचुच्यवात् 8, 61, 8 (vgl.